

Amb bones paraules

Tinent de batlessa. Voleu dir?

Gabriel Bibiloni gabriel@bibiloni.cat

Em diuen –i ha dit la premsa– que l'Ajuntament de Palma ha distribuït una circular en què s'exhorta els funcionaris a fer servir l'expressió *tinent de batlessa* i no *tinent de batle*, com és tradicional. La qüestió té un aspecte profund i un aspecte superficial. L'aspecte profund, que ara no podem tractar, concerneix el fet que tota la terminologia relativa a la institució municipal –*alcalde*, *regidor* (tant com *concejal*), *Ajuntament*, *tinent de batle* o *d'alcalde*, etc.–, i també a altres institucions, és simplement la terminologia espanyola pròpia de l'ordre polític sorgit del decret de Nova Planta, i sovint té poc a veure amb la nostra terminologia precedent. Quasi miraculosament, a

una part del país se'n salvà el mot *batle*, que abans es referia a un oficial reial o senyorial i no precisament al cap de la institució municipal (a Mallorca, el *jurat en cap*). Sense aquesta dependència, segur que tindríem altres denominacions, com qui sap si *batle adjunt* en lloc de *tinent de batle*. Però deixem-ho.

La qüestió superficial, el tema que ara ens ocupa, és la conveniència d'acordar o no acordar el gènere del mot *batle*, en l'expressió *tinent de batle*, amb el sexe de la persona que ocupa el primer càrrec municipal. L'aspiració a construir un llenguatge igualitari és sentida com a part de l'aspiració a construir una societat igualitària. Fins aquí, impecable. El

problema és que sovint l'esforç es fa sense el coneixement suficient de les estructures lingüístiques o atribuït a aquestes una malícia antifemenina que no és clar que tinguin. El raonament que es fa és simple: si la ciutat té una batlessa, els tinents seran *de batlessa* i no *de batle*. Però s'oblida que *tinent de batle* és un terme, amb una forma fixada, i que no s'ha de confondre un terme amb un simple sintagma. Quan diem *el secretari de la batlessa*, tenim un sintagma, en què el mot *batlessa* fa referència a una persona concreta, de sexe femení. Però *tinent de batle* és un terme invariable pel que fa a *batle*, paraula que aquí no es refereix a una persona concreta

sinó, més aviat, a una noció o a un càrrec. És igual que el terme *drets d'autor*, que pot ser perfectament utilitzat per una dona perceptora d'aquests drets, sense necessitat ni conveniència de dir *drets d'autora*.

Un qüestió diferent és si la paraula *tinent* s'ha d'acordar amb el sexe de qui exerceix el càrrec de tinent de batle. Aquí cal atènyer-se a les estructures normals de la llengua: els càrrecs i professions, com la majoria de mots, solen tenir una forma marcada femenina (*infermera*, *cancellera*, *pintora*, *advocada*, *ministra*, *arquitecta*, etc.). El fet, però, és que els mots acabats en *-ant* i *-ent* que són inicialment participis de present es

debatien històricament entre la invariabilitat originària (*aspirant*, *delineant*, *dibuixant*, *conferenciant*, *gerent*, *vident*, *vigilant*) i la tendència a marcar el femení (*ajudanta*, *assistenta*, *dependenta*, *presidenta*). El llenguatge popular, que no sap d'etimologies, tendeix a aplicar la regularitat de la flexió de gènere, i sovint se senten excessos com *fiscalca*, *gerenta* o el deliciós *monicipala* dels inquers. En el cas de *tinent* –i *sergent* i *lloctinent*– s'ha optat per la convenció d'implantar el femení (*tinenta*, *sergenta* i *lloctinenta*). És això: una convenció. Per tant, un home pot ser *tinent de batle* i admetem que una dona, *tinenta de batle*, però *de batlessa* ja és anar un poc massa lluny.

PARADA DE LLIBRES

Tímidament, al Born de Ciutat (una altra aportació de com s'ha de dir la capital de Mallorca) s'ha parlat de llibres aquests darrers dies.

Leonard Muntaner ha editat les memòries del socialista Joan Matas Salas, que un bon dia va deixar de prendre el seu cafè matiner a Can Vinagre al carrer dels Oms per culpa d'un cop d'estat que es va declarar la matinada d'un diumenge que ell tenia previst anar a pescar. A *Mi odisea*, ens parla sobre les seves vivències entre 1936 i 1943.

Per complementar aquesta lectura tenim al nostre abast el llibre de David Ginard, editat a la col·lecció que ell mateix dirigeix Quaderns d'Història Contemporània, *L'exili balear de 1939* (Documenta Balear). L'exili que es va produir arran de la definitiva desfeta de la segona república tal vegada sigui un dels

temes de la història contemporània més complexos i difícils d'estudiar. Tot i així, el llibre de Ginard ve a fer companyia a *Els exiliats* de Manel Santana i Antoni Marimón, *Visca Cárdenas! L'exili americà dels republicans pitiüsos* i *Eivissencs i formenterencs als camps de concentració nazis*, tots dos escrits per Xicu Lluy.

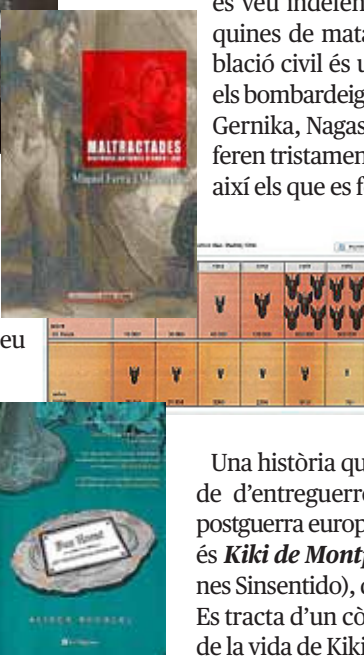
Girant la mirada cap enrere també ens trobam amb el llibre *Maltractades*, de Miquel Ferrà i Martorell, que a través de fets verídics novel·lats ens descobreix que el maltractament a les dones no és un fet actual sinó que desgraciadament, amb més o menys publicitat, fou un fet tolerat i freqüent al llarg del temps.

Un poble que ha estat maltractat per la història i que poc a poc es va esvaint són els italians de la Dalmàcia. Acusats de col·laboracionisme amb el feixisme italià i sota la política paneslavista del nou estat iugoslau molts dalmates emigraren a Itàlia. Una de les protagonistes de

l'èxode va ser Maria Madieri, que va ser la

dona de Claudio Magris, una excel·lent narradora. A *Verde agua* (Ed. Minúscula), recorda el seu èxode de Fiume (Rijeka), i com els refugiats s'establiren a barraccos a Trieste (Trst). Sense deixar de banda la tendresa, ens parla sense embuts d'un èxode,

que és sempre una terrible desgràcia i com, italians ells, no deixaven de sentir-se estrangers a una terra que els rebia amb desconfiança.

La població civil és la que sempre pateix les guerres i moltes vegades es veu indefensa davant les màquines de matar. Atacar a la població civil és una vella història i els bombardeigs sobre Barcelona, Gernika, Nagasaki i Hiroshima es feren tristament famosos però no així els que es feren sobre les ciutats alemanyes com ens conta *El incendio: Alemania bajo los bombardeos* (Ed. Taurus), de Jörg Friedrich.

Una història que enllaça el període d'entreguerres, la guerra i la postguerra europea dels anys 40-50 és *Kiki de Montparnasse* (Ediciones Sinsentido), de Catel i Bocquet. Es tracta d'un còmic que ens parla de la vida de Kiki, una musa que es

va relacionar amb artistes com Picasso, Man Ray, Breton, Cocteau, Duchamp o Fujita. El relat sobre una de les muses més conegudes de Montparnasse i protagonista de molts de quadres i fotografies i de la qual poca cosa se sap. Els autors hagueren una feina detectivesca per esbrinar la seva vida. Una autèntica joia. Tot i així, no cal cercar més lluny que la pròpia família per trobar una bona història. Alison Bechdel a *Fun Home. Un tragicòmic familiar* (La Magrana) parla de la seva relació amb el pare, obsesionat per la decoració i fins a un cert punt artificios, del despertar de la seva homosexualitat, del descobriment de l'homosexualitat reprimida del pare. Un llibre ple d'humor (el *fun* en realitat és un escursament de funeral) negre ja que el pare és, entre altres coses, l'amo d'una funerària ubicada a la mateixa casa on viuen. Un llibre valent, a estones terriblement sincer però al cap i a la fi, sense amagar els defectes i els odis, un gran homenatge.